

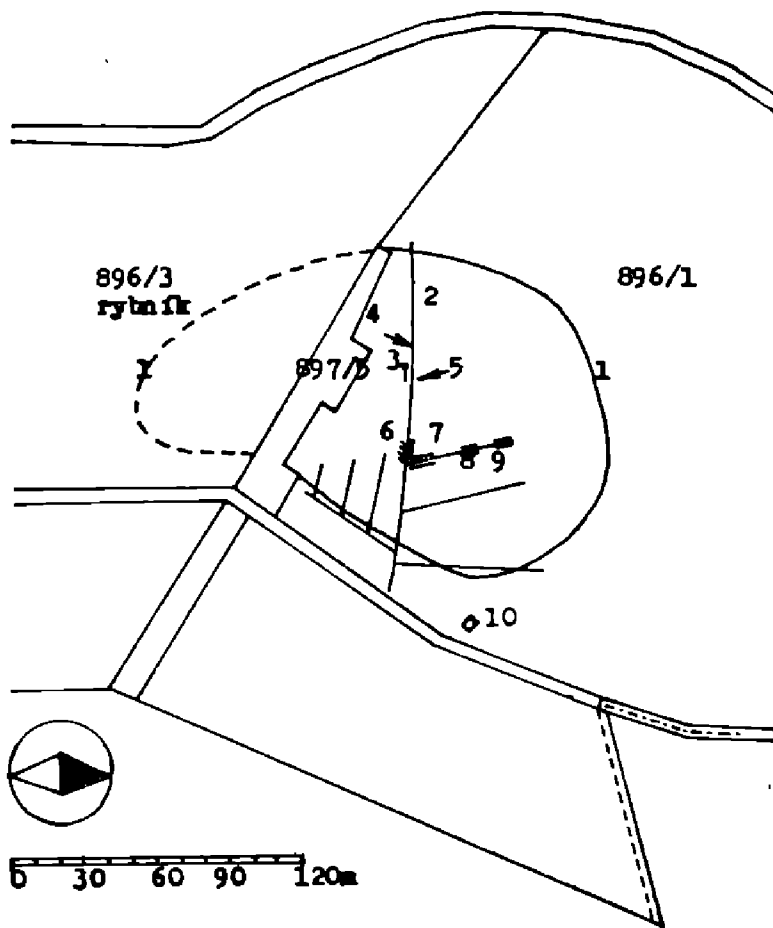
Dvě středověká sídliště na východním okraji Prahy

P E T R S O M M E R

V roce 1975 podniklo Městské muzeum v Praze záchranné výzkumy v místech zaniklé mladohradištní osady v poloze „Na Chvalce“ v Praze 9 - Horních Počernicích a ZSO Litožnice v Praze 10 - Dubči.

Osada Litožnice byla založena na levém břehu Říčanského potoka, mezi dnešními Běchovicemi a Dubčí. První zmínka o ní existuje z poloviny 14. století (Tomek 1871, 419), ale jak ukázal zde nalezený keramický materiál, je nutné s její existencí počítat již v 1. pol. 13. století. V nové literatuře se Litožnicí zabývali Sl. Vencl a Z. Smetánka (1969 — zde uvedena starší literatura), kteří zde provedli povrchové sběry a terénní pozorování. Na jejich základě určili zhruba rozsah osady, její vnitřní dispozici a datování. V roce 1975 byla v místech bývalé středověké osady provedena meliorace. Díky záchrannému výzkumu provázejícímu hloubení melioračních stok je možné doplnit a upřesnit již dříve známá fakta. Podle Z. Smetánky a S. Vencla je část ZSO zaplavena novým rybníkem. Přesto se lze podle známých zjištění o vnitřní dispozici osady domnívat, že podstatná a hlavní část osady zůstala uchována na dnes zamokřené louce před hrází rybníka, na prostoru asi 100×100 metrů. V severozápadním rohu tohoto čtverce rozpoznali autoři zmíněného článku zbytek kostelíka uváděného v pramenech. Zhruba v tomto prostoru byl výzkumem v roce 1975 objeven hřbitov s pohřby orientovanými ve směru Z—V. V místech hřbitova probíhala pevně stavěná zeď z pískovcových kamenů, široká cca 80 cm, orientovaná S—J. Zdá se, že se tím původní lokalizace kostelíka potvrzuje. Na východní hranici katastru ZSO je asi 1,5 m vysoký terénní tvar zarostlý hustým křovím, který je pozůstatkem tvrže uváděné rovněž v pramenech. Na vrcholku této vyvýšeniny byly recentně odhaleny základy čtvercové stavby rozm. asi 6×6 m, patrně věžovitého stavení tvrže obklopené příkopem, jehož zbytky lze pozorovat na východ od tvrziště. K čtvercové stavbě přiléhala na západě patrně další menší budova. Nasvědčuje tomu nízká vyvýšenina v těchto místech.

Uprostřed vzdálenosti mezi kostelem a tvrzí byly nalezeny zbytky ostatních vesnických objektů. Hlavní meliorační stokou byl narušen roh kamenné stavby. Ve zdivu základů použili stavebníci sporadicky i cihel. Pro malý rozsah záchranného výzkumu nebylo možné určit spolehlivě účel dalších pěti nalezených objektů. Alespoň dva z nich byly asi obytného charakteru. Zbytky dalších staveb lze očekávat severně a severozápadně od plochy zasažené meliorací. Podle výpovědí pracovníků St. statku v Dubči byly nalezeny při dřívějších melioračních pracích zbytky zástavby až 100 m severozápadně od dnes předpokládané hranice ZSO. Stopy lidské činnosti nebyly nalezeny blíže než 20–30 metrů od dnešního koryta Říčanského potoka. Jak bylo možné pozorovat na profi-

Obr. 1. Plánek ZSO Litožnice, k. ú. Praha 10-Dubeč: 1 hranice ZSO podle zjištění Z. Smetánky a St. Vencla, 2 meliorační stoky, 3 hřbitov, 4 objekt s keramikou, 5 zeď z pískovcových kamenů, 6 kulturní jáma, 7 základy obytné stavby, 8–9 objekty neznámého účelu, 10 tvrziště.

lech, tvořilo celé toto území záplavovou oblast potoka, jehož koryto se jistě měnilo.

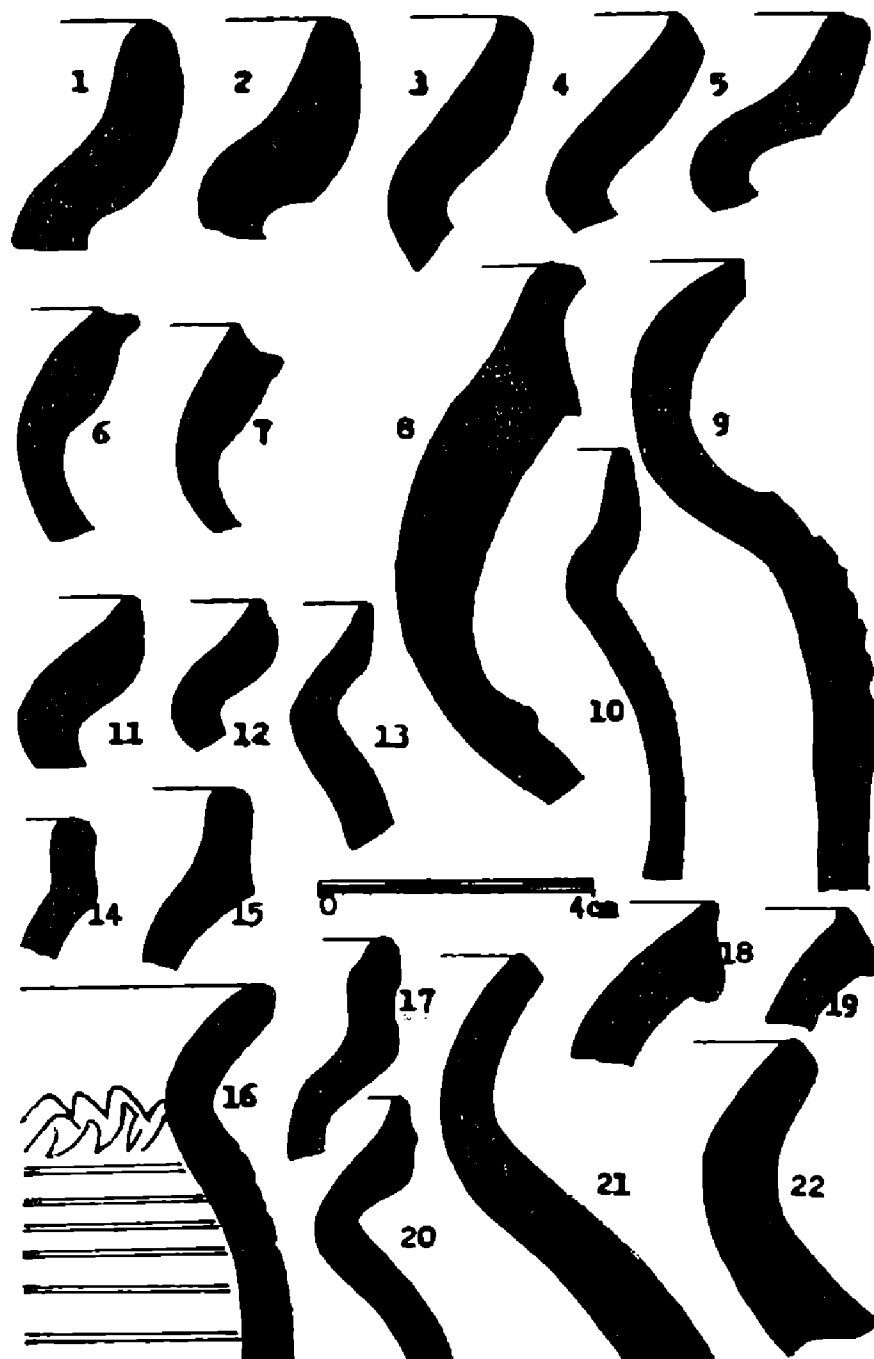
Litožnice s tvrzí zanikla podle písemných i hmotných pramenů do konce 15. století. Kostel dožíval ještě v 1. polovině 16. století (Marhout 1903, 71). (Obr. 1.)

Jiným typem raně středověkého osídlení je zaniklá mladohradištní osada v poloze Na Chvalce, k. ú. Horní Počernice, Praha 9. Tato lokalita byla objevena J. Justovou (1972) v roce 1968. Výzkum MMP proběhl v těsném sousedství jí zkoumané plochy, západně od ní. Podle dosavadních výsledků výzkumu se zdá, že mladohradištní osadu oddělovala původně mělká rokle od místa, na němž byl založen hřbitov. Existenci tohoto pohřebiště lze předpokládat na základě údajů obyvatel a na základě náhodně dochované poznámky o Müllerově výzkumu ve Svěpravicích, vztahující se snad ke zmíněnému místu (Přírůstkový katalog St. archeologického ústavu z r. 1935–36, č. 1/35–483/36, pod přír. č. 154/36).

Rokle postupně zanášená splachy z výše ležící lokality vykazuje přímé stopy halštatského osídlení a osídlení lidu s keramikou pražského typu. V době 12.–13. století byla již téměř zaplněna a začalo do ní pronikat rovněž mladohradištní osídlení, jehož zbytky ve formě spodků zachovalých objektů byly při výzkumu objeveny. Jakého rozsahu bylo toto osídlení, nebo jestli po něm následovalo i osídlení středověké, nebylo možné zjistit, protože svrchní vrstvy byly při zemních pracích téměř beze zbytku zničeny.

Velmi problematické je spojovat objevenou osadu s dochovanými historickými zprávami. Velmi slibná je v tomto ohledu sice zmínka o vsi Chvalech k roku 1088 (CDB I, 377), je ovšem otázka, zda nalezená osada není od Chvalů již příliš daleko, aby s nimi mohla ještě souviset. Další dvě vsi ležící poměrně blízko lokality Na Chvalce, začleněné stejně jako Chvaly do obce Horní Počer-

Obr. 2. Keramika z výzkumu mladohradištní osady v poloze Na Chvalce, Praha 9-Horní Počernice: 1–20 mladohradištní, 21–22 keramika pražského typu.

nice, jsou v písemných pramenech zmiňovány až poměrně pozdě. Samotné Horní Počernice k roku 1322 (RBM III, 308) a Svěpravice okolo r. 1407 (Profous 1957, 244). (Obr. 2.)

Literatura

- Justová J., 1972: Mladohradištní sídliště v Horních Počernicích, o. Praha-východ, AR XXIV, 570–575.
 Merhout C., 1902: Některé zaniklé osady u Prahy, PA XX, 70–71.
 Profous A., 1957: Místní jména v Čechách IV, Praha.
 Smetánka Z., Vencl S., 1969: Zaniklá středověká osada Litožnice, AR XXI, 396–398.
 Tomek V. V., 1871: Dějepis města Prahy II, Praha.

Zwei mittelalterliche Siedlungen am Ostrand der Stadt Prag

Im Jahre 1975 unternahm das Prager Städtische Museum Rettungsforschungen der Orts-Wüstung Litožnice, Katastergebiet Praha 10 – Dubeč, und auf dem Areal der jungburgwallzeitlichen Siedlung in der Lage „Na Chvalce“, Praha 9-Horní Počernice. Bei der Untersuchung in Litožnice konnten die bisherigen Kenntnisse, hauptsächlich über die Siedlungsdisposition, ergänzt werden. Abgesehen von dem freigelegten Friedhof sind Objekte interessant, von denen einige wahrscheinlich bewohnt waren. Das keramische Material gestattet es, diese Lokalität in die Zeit von der ersten Hälfte des 13. Jahrhunderts bis in das Ende des 15. Jahrhunderts zu datieren.

In der Lage „Na Chvalce“ stellte man fest, daß die hier bereits im Jahr 1968 entdeckte jungburgwallzeitliche Siedlung am Rande einer Art Schlucht lag, die sie aller Wahrscheinlichkeit nach vom Friedhof trennte. Diese allmählich von Abschwemmungen aus der höher liegenden Lokalität angefüllte Schlucht trägt unmittelbare Spuren einer Hallstatt-Besiedlung und des Volks mit Prager Keramik. Im 12.–13. Jahrhundert begann eine Besiedlung in diese Schlucht vorzudringen, die wahrscheinlich mit der erwähnten jungburgwallzeitlichen Lokalität zusammenhing.

Abb. 1. Plan der Ortswüstung Litožnice, Katastergebiet Praha 10-Dubeč: 1 – Grenze der Ortswüstung nach Z. Smetánka und S. Vencl, 2 – Meliorationskanäle, 3 – Friedhof, 4 – Objekte mit Keramik, 5 – Sandsteinmauer, 6 – Kulturgrube, 7 – Fundamente eines Wohnobjekts, 8–9 Objekte unbekannter Funktion, 10 – Festenareal.

Abb. 2. Keramik aus der Erkundung der jungburgwallzeitlichen Siedlung in der Lage „Na Chvalce“, Praha 9-Horní Počernice: 1–20 jungburgwallzeitliche Keramik, 21–22 Keramik des Prager Typs.